

นาฏยประดิษฐ์ ชุด องคตยศยง

THE CHOREOGRAPHY OF THE DANCE “ONGKHOT YODSAYONG”

ว่าที่ ร.ต. จตุพร ภักดี

คณะศิลปศึกษา สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์

Acting Sub Lt. CHATUPORN PHAKDEE

Faculty of Arts Education, Bunditpatanasilpa Institute of Fine Arts

Corresponding Author E-mail : armerclub66@gmail.com

(Received : March 18, 2025; Edit : March 30, 2025; accepted : April 1, 2025)

บทคัดย่อ

นาฏยประดิษฐ์ ชุดองคตยศยง มีวัตถุประสงค์ 1) ศึกษาความเป็นมา บุคลิกและบทบาทขององค์ในวรรณกรรมเรื่องรามเกียรติ์ 2) การสร้างสรรค์นาฏยประดิษฐ์ ชุด องคตยศยง 3) ถ่ายทอดนาฏยประดิษฐ์ ชุด องคตยศยง เป็นกระบวนการสร้างสรรค์การแสดงสู่การเรียนการสอนระดับปริญญาตรี

1) ศึกษาความเป็นมา บุคลิกและบทบาทขององค์ในวรรณกรรมเรื่องรามเกียรติ์ พบว่า องค์ เป็นทหารเอกของพระราม เคียวคู่กับหนุมาน เป็นบุตรของพาลีและนางมณฑิลา กายสีเขียวมรกต ปากหุบ สวมมงกุฎยอดสามกลีบ เป็นลิงหนุ่มผู้มีสติปัญญาฉลาดหลักแหลม ปฏิภาณไวพริบดี วาจาดี ได้รับมอบหมายให้เป็นทูตเจรจาแทนพระรามได้ เมื่อเสร็จศึกสงครามพระรามจึงปูนบำเหน็จความดีความชอบ ให้เป็น พระยาอินทราภาพ อุปราชเมืองขีดขิน

2) การสร้างสรรค์นาฏยประดิษฐ์ ชุด องคตยศยง พบว่า เป็นรำเดี่ยวขององค์ซึ่งยังไม่เคยปรากฏมาก่อน สร้างสรรค์ขึ้นใหม่ ทั้งบทประพันธ์ ทำนองเพลง เครื่องแต่งกายโซน เครื่องประดับโซน ศีรษะองค์ โดยนำแนวความคิดมาจากจิตรกรรมฝาผนังวัดพระศรีรัตนศาสดาราม รูปแบบการแสดง การกล่าวถึงเครื่องแต่งกายขององค์ แสดงถึงบทบาทสำคัญขององค์ในเรื่องรามเกียรติ์ แสดงถึงกระบวนการทำรำเพลงหน้าพาทย์ เพลงที่ประพันธ์ขึ้นใหม่ คือ เพลงร่ำพานรินทร์ เพลงอินทราอาสา เพลงสวาทระจกรินทร์ เพลงกบิลอินทราภาพ กระบวนท่าที่มาจากแม่ท่าโชนลิง กระบวนท่ารำเบ็ดเตล็ดโชนลิง และกระบวนท่ารำที่สร้างสรรค์ขึ้นใหม่ เป็นการรำตีบทตามคำพากย์และคำร้องเพื่อสื่อความหมายและอารมณ์ การรำตามทำนองเพลงในกระบวนท่ารำเพลงหน้าพาทย์ ผ่านการประเมินคุณภาพผลงานสร้างสรรค์ จากผู้เชี่ยวชาญ 9 ท่าน คะแนนเฉลี่ย 4.75 ระดับดีเด่น

3) ถ่ายทอดนาฏยประดิษฐ์ ชุด องคตยศยง พบว่า ได้รับการเสนอพิจารณา ให้บรรจุลงในหลักสูตรศึกษาศาสตรบัณฑิต สาขาวิชานาฏศิลป์ศึกษา (4 ปี) หลักสูตรปรับปรุง (พ.ศ. 2567) คณะศิลปศึกษา สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ รหัสวิชา 301-24004 วิชาทักษะนาฏศิลป์ไทย 4 (โชนลิง) 3 (0-6-3) นับได้ว่าเป็นการต่อยอดงานสร้างสรรค์การแสดงสู่การเรียนการสอนระดับปริญญาตรี เพื่อให้ศิลปวัฒนธรรมไทยได้อนุรักษ์ รักษา สืบทอด ต่อยอด พัฒนา สร้างสรรค์ ให้คงอยู่ตลอดไป

คำสำคัญ : นาฏยประดิษฐ์, องค์, องคตยศยง

Abstract

The Choreography of The Dance Ongkhot Yodsayong set, has the following objectives: 1) to study the origin, personality and role of Ongkhot in the Ramayana literature, 2) to create The Choreography of The Dance Ongkhot Yodsayong set, 3) to convey The Choreography of The Dance Ongkhot Yodsayong set as a process of creating performances for teaching at the undergraduate level.

1) Study the background, personality and role of Ongkhot in the Ramayana literature. It was found that Ongkhot was the best soldier of Rama, the partner of Hanuman. He was the son of Pali and Nang Montho. He had an emerald green body, a closed mouth and wore a three-petal crown. He was a young monkey with great intelligence, quick wit, and good speech. He was assigned to be an envoy to negotiate on behalf of Phra Ram. When the war was over, Phra Ram rewarded him with the title of Phraya Inthranuphap, the Viceroy of Khet Khin.

2) The creation of the Ongkhot Yodsayong dance set was found to be a solo dance of Ongkhot which had never been seen before. It was newly created, including the composition, melody, Khon costumes, Khon accessories, and Ongkhot's head. The concept is derived from the mural paintings of Wat Phra Sri Rittan Satsadaram. The performance style and the mention of Ongkhot's attire show the important role of Ongkhot in the Ramakien. The performance shows the dance moves of the Na Phat music, a newly composed song. Namely, Rua Phanarin song, Intha Asa song, Sawa Phra Chakrin song, Kabil Inthranuphap song, the dance moves are derived from the monkey dance moves, the various monkey dance moves, and the newly created dance moves. It is a dance that follows the narration and lyrics to convey meaning and emotion. The dance follows the melody of the music in the dance movements of the Na Phat music. The creative work has been evaluated by 9 experts with an average score of 4.75, excellent level.

3) The transmission of the artificial dance, Ongkhot Yodsayong, was found to have been proposed for consideration to be included in the Bachelor of Education Program in Performing Arts Studies (4 years), revised curriculum (2024), Faculty of Fine Arts, Bunditpatanasilpa Institute, course code 301-24004, Thai Dance Skills 4 (Monkey Khon) 3 (0-6-3). It can be considered as an extension of creative performance work to undergraduate teaching, so that Thai arts and culture can be preserved, passed on, developed, and created forever.

Keywords: The Choreography of The Dance, OngKhot, OngKhot Yodsayong

ความเป็นมาและความสำคัญของการวิจัย

มรดกวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ (Intangible Cultural Heritage หรือ ICH) หรือที่ในประเทศไทยมักเรียกกันว่า มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม ซึ่งมาตรา 2 แห่งอนุสัญญาว่าด้วยการสงวนรักษามรดกวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ ค.ศ. 2003 ขององค์การยูเนสโก ระบุนิยามของ คำว่า “มรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้” ว่าหมายถึง การปฏิบัติ (practices) การเป็นตัวแทน (representations) การแสดงออก (expressions) ความรู้ (knowledge) ทักษะ (skills) ตลอดจนเครื่องมือ วัตถุ สิ่งประดิษฐ์ และพื้นที่ทางวัฒนธรรมอันเป็นผลจากสิ่งเหล่านั้น ซึ่งชุมชน กลุ่มชน และในบางกรณีปัจเจกบุคคลยอมรับว่าเป็นส่วนหนึ่งของมรดกทางวัฒนธรรมของตน มรดกวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ซึ่งถ่ายทอดจากคนรุ่นหนึ่งไปยังคนอีกรุ่นหนึ่งเป็นสิ่ง ซึ่งชุมชนและกลุ่มชนสร้างขึ้นใหม่อย่างสม่ำเสมอ เพื่อตอบสนองต่อสภาพแวดล้อมของตน เป็นปฏิสัมพันธ์ของพวกเขาที่มีต่อธรรมชาติและประวัติศาสตร์ของตน และทำให้คนเหล่านั้น เกิดความรู้สึกมีอัตลักษณ์และความต่อเนื่อง ดังนั้น จึงก่อให้เกิดความเคารพต่อความหลากหลาย ทางวัฒนธรรมและการคิดสร้างสรรค์ของมนุษย์ (กรมส่งเสริมวัฒนธรรม, 2562 : 6) ซึ่งการแสดงโขนในประเทศไทย ได้รับการยกย่องจากองค์การเพื่อการศึกษา วิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติหรือยูเนสโก (UNESCO) ในปีพ.ศ. 2561 ว่าเป็น “มรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ของมวลมนุษยชาติ” ซึ่งถือเป็นมรดกทางวัฒนธรรมของไทยรายการแรกที่ได้รับการขึ้นทะเบียน

โขนในประเทศไทย นิยมแสดงเรื่อง รามเกียรติ์ ซึ่งมีที่มาจาก มหาภารตชาดกของอินเดีย เช่นเดียวกับหลายประเทศในภูมิภาคเอเชีย ตะวันออกเฉียงใต้ โขนไทยมีคุณลักษณะเป็นศิลปะการแสดงชั้นสูงที่แตกต่าง จากประเทศอื่นในรายละเอียดของการแสดง โดยมีมาตั้งแต่สมัย กรุงศรีอยุธยา ในราชสำนักและตามบ้านขุนนางชั้นสูงจะมีการฝึกหัด การแสดงโขน เพื่อใช้แสดงในงานมหรสพหลวงและพิธีต่าง ๆ สำหรับ สร้างความบันเทิงและเป็นสื่อเรียนรู้ทางวัฒนธรรมที่สอดแทรก คติธรรมต่างๆ ผู้ชมผ่านการแสดงของตัวละครที่เป็นสัญลักษณ์ ของความดี ความชั่ว ความกตัญญู ความซื่อสัตย์ ฯลฯ ปัจจุบันศิลปะ การแสดงโขนได้เผยแพร่ไปสู่ประชาชน มีคณะโขนพื้นบ้านเกิดขึ้น หลายคณะ พร้อมทั้งมีการเรียนการสอนในสถาบันการศึกษาทั่วประเทศ จึงทำให้โขนในประเทศไทยมีความเข้มแข็งและสืบทอดจากรุ่นสู่รุ่น อย่างต่อเนื่อง ซึ่งในการสืบทอดโขนล้วนมีการพัฒนารายละเอียดในศิลปะการแสดง เช่น ท่ารำ ท่าเต้น เครื่องแต่งกาย บทโขน บทร้อง เพลง และดนตรีที่ใช้บรรเลง รวมทั้งฉากและอุปกรณ์ ตลอดจนเทคนิคทางด้าน การแสดงก็ล้วนเป็นพัฒนาการที่มีมาอย่างต่อเนื่องจนเป็นเอกลักษณ์ การแสดงโขนในประเทศไทย (กรมส่งเสริมวัฒนธรรม, 2562 : 7) การแสดงโขนในประเทศไทย เมื่อได้ขึ้นทะเบียนเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ของมวลมนุษยชาติแล้ว จึงจะต้องมีการอนุรักษ์สืบสาน พัฒนาต่อยอด สร้างสรรค์ การแสดงโขนให้คงอยู่คู่ประเทศไทยทั้งการแสดงที่คงรักษากันจากอดีตสู่ปัจจุบัน และการพัฒนาสร้างสรรค์การแสดงให้เกิดการแสดงโขนมิติใหม่ ๆ แต่ยังคงรักษารากในการแสดงโขน เป็นการพัฒนาศิลปะการแสดงนาฏศิลป์ไทย โดยยึดถือการสร้างสรรคตามหลัก นาฏยประดิษฐ์

นาฏยประดิษฐ์ หมายถึง การคิด การออกแบบ และการสร้างสรรค์ แนวคิดรูปแบบกลวิธีของนาฏศิลป์ ชุดหนึ่ง ที่แสดงโดยผู้คนเดียวหรือหลายคน ทั้งนี้รวมถึงการปรับปรุงผลงานในอดีต นาฏยประดิษฐ์ จึงเป็นการทำงานที่ครอบคลุม ปรชญา เนื้อหา ความหมาย ท่ารำ ท่าเต้น การแปรแถว การตั้งซุ่ม การแสดงเดี่ยว การแสดงหมู่ การกำหนดดนตรี เพลง เครื่องแต่งกาย ฉาก และส่วนประกอบอื่นๆ ที่สำคัญในการทำให้นาฏศิลป์ชุดหนึ่งสมบูรณ์ตามที่ตั้งใจไว้ (สุรพล วิรุฬห์รักษ์, 2547 : 225) นาฏศิลป์สร้างสรรค์ โดยความหมายรวม คือ นักประดิษฐ์ ท่ารำหรือลีลาหรือผู้สร้างงานศิลปะนักแสดงนาฏศิลป์ต้องคิดค้นคิดสร้างสรรค์ในการประดิษฐ์ 6 ท่ารำ รวมทั้งองค์ประกอบสำคัญอื่น ๆ ที่ขาดไม่ได้ในการสร้างสรรค์การแสดง เพลง เนื้อร้อง ทำนอง เครื่องแต่งกายขบวนท่ารำ อุปกรณ์ประกอบการแสดง หรืออื่น ๆ ตามจินตนาการของผู้สร้างงานที่ ต้องการบ่งบอกเนื้อหาให้กับผู้ชมได้เล็งเห็นและเกิดภาพตามจินตนาการของผู้สร้างสรรค์ (กาญจนาภรณ์ เทพณรงค์ และคณะ, 2564 : 5) ในการแสดงโขน นอกเหนือจากบทบาทของตัวละครต่างๆ ที่เกิดขึ้นมาแล้ว เป็นการดำเนินการตามเนื้อเรื่อง ตัวโขนก็เดินทางไปตามบทบาทจนกระทั่งชั่วระยะเวลาหนึ่งคุณครูผู้เชี่ยวชาญก็ได้คิดประดิษฐ์กระบวนท่ารำขึ้นมาเป็นรำเดี่ยวของตัวละครแต่ละชุด ซึ่งจะเห็นได้ว่าการรำเดี่ยวของการแสดงโขนมาจากการรำเดี่ยวเป็นหลัก นับได้ว่าเป็นนาฏยประดิษฐ์ที่สร้างสรรค์กระบวนท่ารำเดี่ยวอวดฝีมือทางด้านนาฏศิลป์ไทย เช่น ฉุยฉายอินทรีชิตแปลง ฉุยฉายมานพ ของโขนพระ ฉุยฉายทศกัณฐ์ลงสวน ฉุยฉายหนุมานแปลง ของโขนยักษ์ ฉุยฉายหนุมานทรงเครื่อง ฉุยฉายนิลพัท ฉุยฉายพาลี ฉุยฉายหนุมานชมสวน ฉุยฉายบุตรีหนุมาน ของโขนลิงเป็นต้น

การรำเดี่ยวฉุยฉายของตัวละครเป็นการรำอวดฝีมือ ด้วยเพลงฉุยฉายของตัวละคร ที่เป็นการอวดความงามของเครื่องแต่งกาย การแสดงอารมณ์ความรู้สึกภาคภูมิใจในความงามของเครื่องแต่งกายนั้นๆ หรือการแสดงอารมณ์ความรู้สึกภาคภูมิใจในความงามของการแปลงกายจากตัวละครหนึ่งไปตัวละครหนึ่งได้อย่างสวยงาม หรือแปลงกายได้อย่างแนบเนียน เพื่อที่จะไปเกี่ยวพาราสัตว์ละครผู้หญิง เพื่อที่จะไปชื่นชมธรรมชาติ ทั้งอีกรูปแบบที่ปรากฏนั้นเป็นการเล่าเรื่องราวประวัติส่วนตัวละครโดยย่อ รวมไปถึงการบอกลักษณะตัวละครดังกล่าวนั้นๆ ว่ามีลักษณะอย่างไร มีรูปพรรณ เชื้อชาติ ผิวกาย อาวุธประจำตัว บทบาทสำคัญของตัวละครนั้นๆ ที่ปรากฏในการแสดงโขนเรื่องรามเกียรติ์ (ศิลา ผ่องบุรุษ, 2566 : 49) ซึ่งตัวละครของฝ่ายลิง มีหลากหลายตัวละครแบ่งออกได้เป็น 5 ประเภท เช่น เชนลิง จังเกียง เตียวเพชร สิบแปดมงกุฎ พญาวันร ทุกตัวละครมีความสำคัญกับการแสดงโขนเป็นอย่างมาก

ตัวละครฝ่ายลิง เป็นตัวละครฝ่ายสุดท้ายหรือประเภทสุดท้ายของการแสดงโขน ซึ่งผู้แสดงจะต้องสวมศีรษะหรือหัวโขนลิงตามฐานะของตัวละครในเรื่องรามเกียรติ์ ซึ่งมีทั้งแบบมียอด เช่น สุคริพ ชมพูพาน องคต และแบบไม่มียอดที่เรียกว่าลิงโล้น เช่น หนุมาน นิลพัท นิลนนท์ เสนาวานรสิบแปดมงกุฎต่างๆ ดังนั้นในการคัดเลือกผู้ที่จะแสดงเป็นฝ่ายลิงในการแสดงโขนนั้นจะคัดเลือกออกเป็น 2 แบบ คือ ลิงโล้นจะคัดเลือกจากผู้ที่มีรูปร่างลำสัน ทุ้มดำทะนง ไม่สูงนัก ลำคอสั้น มีลักษณะว่องไว ปราดเปรียว เพราะต้องแสดงท่าพลิกแพลงต่างๆ ด้วย ตามลักษณะธรรมชาติของลิง โดยเฉพาะ หนุมาน ซึ่งต้องได้รับการฝึกฝนมาอย่างดี อีกประการหนึ่งคือการคัดเลือกจากผู้ที่มีร่างกายค่อนข้างสูง ลำคอระหง แต่ยังคงความว่องไวปราดเปรียวแบบลิงโล้น เพื่อใช้เป็นผู้แสดงประเภทลิงยียอดต่างๆ ที่ได้กล่าวมา (ธีรภัทร์ ทองนิ่ม, 2555 : 58) ลิงพญาในเรื่องรามเกียรติ์ที่มีบทบาทสำคัญในเรื่องรามเกียรติ์เป็นทหารเอกของพระรามออกอาสาทำศึกสงครามเคียงคู่กับหนุมานตลอด และมีลักษณะเฉพาะทางกายพิเศษ คือกายสีเขียว ปากหุบ สวมมงกุฎยอดสามกลีบหนึ่งเดียวในกองทัพ คือองคต

องคต เป็นลิงที่มีฤทธิ์เดชเก่งกล้า มีสติปัญญาเฉลียวฉลาด เชื้อฟุ้งผู้ใหญ่ และอ่อนน้อม ถ่อมตน นอกจากนี้ยังพบว่าองคตมีบทบาทการเป็นน้องที่ดีเชื่อฟังคำสั่งของหนุมาน บทบาทการเป็นทหารที่เชื่อฟังคำสั่งผู้บังคับบัญชา บทบาทฐานะการเป็นทูตสื่อสารของพระราม บทบาทฐานะการเป็นเกียกกายคอยจัดเสียบึงกองทัพในการทำศึกสงคราม บทบาทฐานะการเป็นยกบัตรหน้าทึ่อัยการประจำกองทัพ บทบาทฐานะการเป็นอุปราชได้รับยศให้เป็น พระยาอินทรรูปภาพ ตำแหน่งฝ่ายหน้าเมืองขีดขิน และบทบาทการเป็นเพชรฆาตประหารผู้กระทำความผิด (กรรณิการ์ ไกลระโทก และคณะ, 2561 : 40) องคตมีบทบาทสำคัญในการแสดงโขน เช่น กำเนิดองคต สืบมรรคา รบยักษ์ปักหลั่น ขอพานแว่นฟ้าจากองค์พระพรหม ลวงแว่นแก้วมาจากพระพรหม องคตสื่อสาร ลวงปริศนาภูมิภรณ์ ล่อลวงกล่อตวงใจ ถอนต้นรัก ขำเพตตรา ขำวายุภักษ์ ทำลายพิธีลับหอโมกข์ศักดิ์ เป็นต้น เมื่อเสร็จศึกสงครามพระรามได้รับพระราชทานความดีความชอบ พระราชทานมงกุฎ สังวาลย์ ต่างหู ดอกไม้ทัดอย่างกษัตริย์ และบรรดาศักดิ์เป็น พระยาอินทรรูปภาพ อุปราชเมืองขีดขิน จากการศึกษาในวรรณกรรมเรื่องรามเกียรติ์ องคตเมื่ออาสาไปทำปฏิบัติการกิจต่างๆ ในบทพระราชนิพนธ์มีหลักฐานเกี่ยวกับเครื่องแต่งกายขององคตตั้งแต่กำเนิดและที่ได้รับพระราชทานความดีความชอบจากพระรามเป็นช่วงของบทพระราชนิพนธ์ แต่ยังไม่มีการแสดงรำเดี่ยวโขนลิงที่กล่าวถึงการแต่งกาย บทบาทสำคัญขององคต อย่างเช่น ลิงพญาอื่นๆ ที่มีการรำเดี่ยวกล่าวถึงการแต่งกายและบทบาทสำคัญ ในเพลงฉุยฉาย ชมตลาดและลงสรงโขน

จากสาเหตุดังกล่าวจึงทำให้ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษาความเป็นมา บุคลิกบทบาท และการแต่งกายขององคตในวรรณกรรมเรื่องรามเกียรติ์ ที่มีเอกลักษณ์พิเศษเฉพาะตัวเป็นที่น่าสนใจ เป็นลึงพญาที่มีบทบาทสำคัญอีกทั้งยังไม่มีเคยการรำเดี่ยวของตัวละครองค์มาก่อน จึงนำผลจากการศึกษามาสร้างแนวคิดการประดิษฐ์กระบวนท่ารำ นาฏยประดิษฐ์ชุด องคตยศยง เพื่อเป็นการสร้างสรรค์การแสดงรำเดี่ยวอวดฝีมือของนาฏศิลป์ไทย (โขนลิง) ให้มีลักษณะใหม่ขึ้นที่บ่งบอกถึงถ่ายทอดความงามในกระบวนท่ารำอวดฝีมือของโขนลิง โดยใช้บทพระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชเป็นหลัก นำมาสร้างสรรค์ขึ้นให้เกิดความแปลกใหม่ของการรำเดี่ยวอวดฝีมือของโขนลิง ที่จะกล่าวถึงการแต่งกายขององคต บทบาทสำคัญในฐานะทหารเอกอีกตัวละครหนึ่งของพระราม ซึ่งบางคนอาจยังไม่รู้จักบทบาทสำคัญขององคตมากนัก จึงสร้างสรรค์ทั้งบทพระพัน์ทำนองเพลง กระบวนท่ารำ ศีรษะ เครื่องแต่งกายและเครื่องประดับ โดยให้มีลีลาการรำตามแบบหลักนาฏศิลป์ไทยมาใช้เป็นแนวทาง บูรณาการกับหลักนาฏยประดิษฐ์ เพื่อต่อยอด สืบทอดศิลปวัฒนธรรมด้านนาฏศิลป์ไทย และการถ่ายทอดความรู้สู่ระบบการเรียนการสอนนำไปใช้ในหลักสูตรการเรียนการสอนนาฏศิลป์ไทย (โขนลิง) ระดับปริญญาตรีของหน่วยงานสังกัดสถาบันบัณฑิต

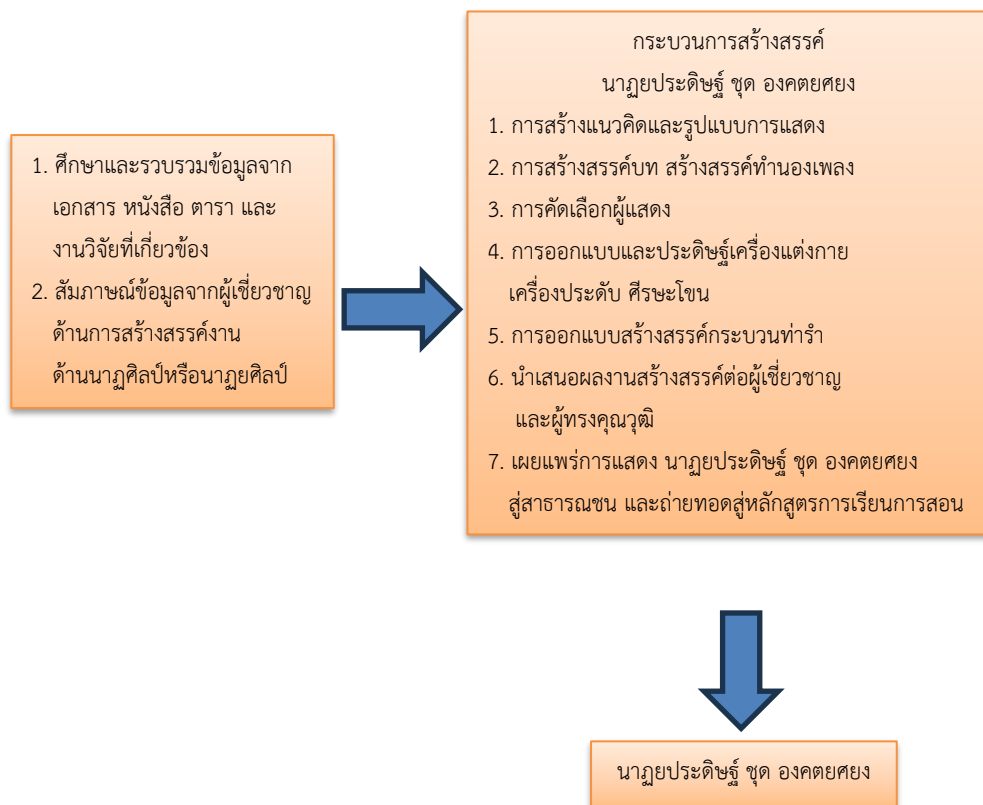
พัฒนศิลป์ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาด้านนาฏศิลป์ไทยภายนอกต่อไปในอนาคต

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. ศึกษาความเป็นมา บุคลิกและบทบาทของคตในวรรณกรรมเรื่องรามเกียรติ์
2. การสร้างสรรค์นาฏยประดิษฐ์ ชุด องคตยศยง
3. ถ่ายทอดนาฏยประดิษฐ์ ชุด องคตยศยง

กรอบแนวคิดการวิจัย

การสร้างสรรค์นาฏยประดิษฐ์ ชุด องคตยศยง นี้ ผู้วิจัยได้นำแนวคิดเกี่ยวกับหลักแนวความคิดการสร้างสรรค์นาฏศิลป์ไทยตามหลักนาฏยประดิษฐ์และขั้นตอนการรำเดี่ยวของโขนลิง อีกทั้งการศึกษาจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องและสัมภาษณ์ข้อมูลจากผู้เชี่ยวชาญ ถึงขั้นตอนการสร้างสรรค์ให้เกิดความสวยงามตามหลักสุนทรียศาสตร์ รูปแบบการแสดงนาฏยประดิษฐ์ ชุด องคตยศยง จึงมีรูปแบบการแสดงเป็นการรำด้วยการผสมผสานกระบวนท่ารำหลักแม่ท่าโขนลิง และกระบวนท่า บทประพันธ์ ทำนองเพลง ศีรษะ เครื่องแต่งกาย และเครื่องประดับที่สร้างสรรค์ขึ้นใหม่ จากการศึกษาค้นคว้าข้อมูลดังกล่าวจึงเกิดการการสร้างสรรค์ผลงานดังนี้

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษากระบวนการสร้างสรรค์ นาฏยประดิษฐ์ ชุด องคตยศยง มีขั้นตอนการดำเนินการ ดังต่อไปนี้

1. ศึกษาวิเคราะห์เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง กับกระบวนการสร้างสรรค์นาฏยประดิษฐ์ ชุด องคตยศยง ประกอบด้วย ความเป็นมา บุคลิก บทบาท การรำเดี่ยวของโขนลิง หลักนาฏยประดิษฐ์และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องจากแหล่งข้อมูลต่างๆ เช่น ห้องสมุดคณะศิลปศึกษา ศูนย์รักษาศิลป์ หอสมุดกลางสถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ และการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญที่มีความรู้ความสามารถด้านนาฏศิลป์ไทย (โขนลิง) โดยมีประเด็นคำถามดังนี้ 1.ความเป็นมาขององคตในวรรณกรรมเรื่องรามเกียรติ์เป็นอย่างไร 2.บุคลิกองคตในวรรณกรรมเรื่องรามเกียรติ์เป็นอย่างไร 3.บทบาทองคตในวรรณกรรมเรื่องรามเกียรติ์เป็นอย่างไร 4.ลักษณะเด่นของตัวองคตเป็นอย่างไร 5.แนวคิดในการสร้างสรรค์รำเดี่ยวของโขนลิงเป็นอย่างไร 6.องค์ประกอบของการสร้างสรรค์รำเดี่ยวของโขนลิงมีอะไรบ้าง 7.ความเหมาะสมและโอกาสสำหรับการรำเดี่ยวโขนลิงเป็นอย่างไร

2. ศึกษากระบวนการสร้างสรรค์นาฏยประดิษฐ์ ชุด องคตยศยง โดยศึกษาขั้นตอนการสร้างสรรค์งาน มีขั้นตอนดังต่อไปนี้

ขั้นตอนที่ 1 การสร้างแนวคิดและรูปแบบการแสดง

ขั้นตอนที่ 2 การสร้างสรรค์บท สร้างสรรค์ทำนองเพลง

ขั้นตอนที่ 3 การคัดเลือกผู้แสดง

ขั้นตอนที่ 4 การออกแบบและประดิษฐ์เครื่องแต่งกาย เครื่องประดับ ศิระโขน

ขั้นตอนที่ 5 การออกแบบสร้างสรรค์กระบวนการทำรำ

ขั้นตอนที่ 6 นำเสนอผลงานสร้างสรรค์ต่อศิลปินแห่งชาติ ผู้เชี่ยวชาญและผู้ทรงคุณวุฒิ ด้านนาฏศิลป์

ไทย โดยใช้เกณฑ์การให้คะแนน ดังนี้

ค่าเฉลี่ย	การแปลความหมาย
4.51-5	ระดับดีเด่น
3.51-4.50	ระดับดีมาก
2.51-3.50	ระดับดี
1.51-2.50	ระดับพอใช้
1.00-1.50	ระดับควรปรับปรุง

ขั้นตอนที่ 7 เผยแพร่การแสดง นาฏยประดิษฐ์ ชุด องคตยศยง สู่อารยชน และถ่ายทอดสู่

หลักสูตรการเรียนการสอน

3. ดำเนินการบันทึกภาพนิ่งและภาพเคลื่อนไหว

4. ประมวลผลจากการสัมภาษณ์และพัฒนางาน นาฏยประดิษฐ์ ชุด องคตยศยง

5. จัดทำรูปเล่ม

ผลการวิจัย

1.ศึกษาความเป็นมา บุคลิกและบทบาทองคตในวรรณกรรมเรื่องรามเกียรติ์

ความเป็นมาขององคต เป็นบุตรของพาลีซึ่งเป็นกษัตริย์ครองเมืองขีดขินขณะนั้น โดยมีพระอินทร์และนางกาลอัจนาเป็นบิดาและมารดาของพาลี ส่วนนางมณฑาเป็นมารดา กายสีเขียว ลักษณะร่างกายสง่างามสมกับเป็นลูกกษัตริย์ มีพระขรรค์เป็นอาวุธประจำกาย องคตเกิดในลักษณะที่ประหลาด เมื่อครั้งองคตเป็นทารกอยู่ในท้องนางมณฑาได้ 6 เดือน พระฤๅษีองค์ที่ผ่าเอาทารกไปฝากไว้ในท้องแพะด้วยเหตุที่ต้องคืนนางมณฑาแก่ทศกัณฐ์ เมื่อครบกำหนด 10 เดือน พระฤๅษีก็ได้แหะท้องแพะนำทารกออกมา และตั้งชื่อให้ว่า องคต ตามชื่อของพระฤๅษีองค์ พาลีให้นางดาราดและนางสนมที่เลี้ยงดูเป็นอย่างดี เพื่อเติบโตขึ้นมาสู่ครีผู้เป็นน้า ได้พาเข้าถวายตัวเป็นข้าทหารของพระราม ออกศึกรับอาสาทำราชการด้วยความจงรักภักดี เมื่อเสร็จศึก

พระรามพระราชทานสมัญญาว่า “พระยาอินทรนุภาพ”

บุคลิกขององค์ ตั้งแต่กำเนิดองค์นั้นมีรูปร่างผิวพรรณดี กายสีเขียวมรกต สวมกับเป็นลูกของพาลีภคินีเมืองขีดขิน และนางมณโฑขององค์ สวมมงกุฎยอดสามกลีบ ซึ่งในบรรดาลิงไม่มีผู้ใดที่สวมมงกุฎยอดสามกลีบ ท่วงทือองอาจ เป็นผู้มีความรู้ความสามารถเก่งกาจ มีสติปัญญาปฏิภาณไวพริบคิดไตร่ตรอง เป็นลิงหนุ่มห้าวหาญ แข็งแรง ว่องไว เป็นผู้ที่มีลักษณะดี มีลักษณะเป็นนักการทูต วาจาองอาจหลักแหลม ผู้มีลักษณะกายเป็นเอกลักษณ์ ผู้ที่มีความรู้ในเวทย์มนต์สามารถนิมิตกายให้โตใหญ่ แปลงกายได้ มั่นคงเป็นบัลลังก์นั่งได้ จากบุคลิกองค์ดังกล่าว จะเห็นได้ว่าองค์มีความสามารถมากมายหลากหลายด้าน

องค์มีบทบาทเป็นทหารเอกของพระรามเคียงคู่กับหนุมาน เป็นน้องชายที่รักกันมาก ทำการรับอาสา รับอาวุธศึกสหัสสูร ล่อลวงกล่อวงใจทศกัณฐ์ ช่วยสุครีพผู้เป็นน้าจากการเสียทำให้กุมภกรรณ อาสารับราชการด้วยความซื่อสัตย์ จงรักภักดี รัยภัย ปักหลั่น ฆ่าสี่เสนายักษ์ ฆ่าเพชรา ฆ่าวายักษ์ แก้ปริศนาของกุมภกรรณ สื่อสารขนางสีดาคืนจากทศกัณฐ์ เป็นเกียกกาย หัวหน้าแห่งกองเสบียง เป็นยกกระบัตร พนักงานรักษาพระอัยการ เป็นกองขัน กองทหารปืนใหญ่ เสร็จศึกสงคราม ได้รับพระราชทานความดีความชอบพระราชทาน มงกุฎคุณทูลนิล สังวาลแก้วโกมินทร์ ต่างหู ดอกไม้ทัดอย่างกษัตริย์ และพระราชทานสมญานามว่า พระยาอินทรนุภาพ อุปราชเมืองขีดขิน

ลักษณะเด่นของตัวองค์ มีสีกายเป็นสีเขียว เป็นลิงพญาปากหุบ สวมมงกุฎยอดสามกลีบเพียงตัวเดียว มีพระขรรค์เป็นอาวุธ มีวาทศิลป์ที่ดี มีความซื่อสัตย์ จงรักภักดี มีความอ่อนน้อมถ่อมตน มีความกล้าหาญ มีสติปัญญาหลักแหลม มีปฏิภาณไวพริบ แข็งแรง ปราดเปรียว คล่องแคล่วว่องไว รักพี่รักน้อง เป็นผู้นำและผู้ตามที่ดี กล้าตัดสินใจ สวมกับเป็นชายชาติทหาร จากการศึกษาบทบาทและลักษณะเด่นขององค์ยังเห็นชัดว่า องค์มีบทบาทสำคัญและบุคลิกลักษณะเฉพาะตน

ท่าทางของโขนตัวลิง ในการแสดงโขนเรื่องรามเกียรติ์ ต้นแบบคือลิงแสมที่มีความสง่างาม เนื้อหาหลักรับราชการเป็นอุดมการณ์ ความจงรักภักดี การรับใช้ของทหารอย่างชัดเจน กระบวนท่าโขนลิงมีความวิจิตรงดงามตามแบบนาฏศิลป์โขนลิง นับเป็นภูมิปัญญาของโบราณจารย์ที่คิดประดิษฐ์ สร้างสรรค์ ด้วยความอุสาหะ นาฏยประดิษฐ์ที่ทรงคุณค่า มีวิวัฒนาการอย่างต่อเนื่อง นับว่าเป็นสมบัติอันล้ำค่าของประเทศชาติ การรำเดี่ยวของโขนลิง เป็นการร่ำอวดฝีมือเฉพาะโขนลิง ที่บ่งบอกถึงความสวยงามเครื่องแต่งกาย ความชื่นชมจากการแปลงกาย การจะไปเกี่ยวพาริสี การบอกถึงประวัติ บทบาทหน้าที่ของตัวละคร รวมไปถึงถึงลักษณะรูปร่าง เชื้อชาติ อาวุธประจำกาย การเดี่ยวโขนลิงปัจจุบันอยู่ในหลักสูตรการเรียนการสอนระดับปริญญาตรี สังกัดสถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ และยังมีรำเดี่ยวเพื่อสร้างสรรค์ในการกิจสำคัญๆ เช่น เพื่อการศึกษา เพื่อการวิจัย เพื่อทำผลงานเลื่อนวิทยฐานะหรือขอตำแหน่งทางวิชาการ การรำเดี่ยวของโขนลิงในปัจจุบันใช้เพลง ดุจฉาย ชมตลาด ลงสงโรจน์ เป็นหลัก การแสดงรำเดี่ยวของโขนลิง มีทั้งที่อยู่ในหลักสูตรการเรียนการสอน ใช้เพื่อการศึกษา ใช้เพื่อการวิจัย ใช้เพื่อเป็นผลงานทางวิชาการขอเลื่อนวิทยฐานะ หรือเพื่อใช้ขอตำแหน่งทางวิชาการ การรำเดี่ยวโขนลิงส่วนใหญ่จะใช้เพลงหลักเป็นเพลง ดุจฉาย ชมตลาด ลงสงโรจน์ ตัวละครโขนลิงที่มีการสร้างสรรค์รำเดี่ยวแล้ว เช่น ชุมชุมดุจฉาย ท้าวมหาชมพูแต่งตัว ดุจฉายพาลี พญาไวยวงศา มหาสุรเดช สุครีพ ทรงเครื่อง ดุจฉายหนุมานทรงเครื่อง ดุจฉายหนุมานชมสวน ดุจฉายหนุมานชมอุทยาน พระยาอนูจิตทรงเครื่อง ดุจฉายพระยาอนูจิตจักรกฤษณ์พิพรรธพงศา หนุมานลงสงโรจน์ ดุจฉายนิลพัท ดุจฉายมัจฉานุ ดุจฉายอสุรผัด ดุจฉายบุตรหนุมาน วันยุวิก มัจฉานุ ทรงเครื่อง เป็นต้น จะเห็นได้ว่า ตัวละครโขนลิงที่มีความสำคัญอีก 1 ตัว มีตำแหน่งเป็นลิงพญา คือ องค์ ซึ่งองค์มีบทบาทสำคัญมากมาย ออกศึกรับอาสาเคียงคู่หนุมานตลอด และได้รับพระราชทานสมญานามว่า พระยาอินทรนุภาพ อุปราชเมืองขีดขิน ผู้วิจัยจึงมีความสนใจสร้างสรรค์รำเดี่ยวของตัวละครองค์ โดยมีแนวคิดที่ประพันธ์บท ประพันธ์ทำนองเพลง ตลอดจนรูปแบบการแสดงเครื่องแต่งกาย เครื่องประดับ ศิระห์ ขึ้นใหม่ โดยอิงจากภาพองค์จิตรกรรมฝาผนังวัดพระศรีรัตนศาสดาราม อีกทั้งกระบวนท่ารำประดิษฐ์ขึ้นใหม่จากหลักการสร้างสรรค์นาฏศิลป์ไทยและหลักนาฏยประดิษฐ์ เพื่อเป็นการต่อยอด สืบทอด พัฒนา ศิลปวัฒนธรรมด้านนาฏศิลป์ไทย และการถ่ายทอดความรู้สู่ระบบการเรียนการสอนนำไปใช้ในหลักสูตรการเรียนการสอนนาฏศิลป์ไทย (โขนลิง) ระดับปริญญาตรี ของคณะศิลปศึกษา วิทยาลัยศึกษาศาสตร์บัณฑิต สาขาวิชานาฏศิลป์ศึกษา (4 ปี) หลักสูตรปรับปรุง (พ.ศ. 2567)

2.การสร้างสรรคานาฏยประดิษฐ์ ชุด องค์กรคตยง

ขั้นตอนที่ 1 การสร้างแนวคิดและรูปแบบการแสดง

จากความเป็นมา บุคลิกและบทบาทสำคัญขององค์ในวรรณกรรมเรื่องรามเกียรติ์ บทพระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช รัชกาลที่ 1 และบทพระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย รัชกาลที่ 2 นำข้อมูลมาพิจารณาถึงลักษณะการแต่งกายขององค์ที่ปรากฏในบทพระราชนิพนธ์ หลังจากทีพระรามาพระราชนิพนธ์ความดีความชอบบำเหน็จให้องค์เป็นพระยาอินทรนุภาพ กล่าวถึงบทบาทสำคัญขององค์ และองค์ในฐานะทหารเอกของพระราม ซึ่งองค์เป็นลิงพญาายาสีเขียว ปากหุบ สวมยอดมงกุฎสามกลีบ ซึ่งในบรรดาลิงไม่มีผู้ใดที่สวมมงกุฎยอดสามกลีบ โดยมีแนวคิดที่ประพันธ์บท ประพันธ์ทำนองเพลง ตลอดจนรูปแบบการแสดง เครื่องแต่งกาย เครื่องประดับ ศิระห์ ขึ้นใหม่ โดยอิงจากภาพองค์จิตรกรรมฝาผนังวัดพระศรีรัตนศาสดาราม สู่การสร้างสรรครูปแบบการรำเดี่ยวของโขนลิง นานาฏยประดิษฐ์ ชุด องค์กรคตยง โดยแบ่งรูปแบบการแสดง ต่อไปนี้

ช่วงที่ 1 แสดงถึงการกล่าวถึงเครื่องแต่งกายขององค์

ช่วงที่ 2 แสดงถึงบทบาทสำคัญขององค์ในเรื่องรามเกียรติ์

ช่วงที่ 3 แสดงถึงกระบวนการทำรำเพลงหน้าพาทย์

ขั้นตอนที่ 2 การสร้างสรรค์บท สร้างสรรค์ทำนองเพลง

แนวคิดการประพันธ์บท ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาบทละคร เรื่องรามเกียรติ์ บทพระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช รัชกาลที่ 1 และ บทพระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย รัชกาลที่ 2 ที่บ่งบอกถึงบทบาทสำคัญขององค์ในวรรณกรรมรามเกียรติ์ เช่น บทบาทตอนองค์สื่อสาร บทบาทตอนแก้ปริศนาภูมิภรณ์ บทบาทตอนทำลายพิธีลัษโหมกษศักดิ์ภูมิภรณ์ บทบาทตอนศึกแสงอาทิตย์ บทบาทตอนฆ่าเกศตรา บทบาทตอนรบยักษ์ปักหลั่น บทบาทตอนขอพานแว่นฟ้า บทบาททองขึ้น บทบาททอกระบัตร์ บทบาทเกียกาย

และเข้าปรึกษา อาจารย์เกษม ทองอร่าม ผู้เชี่ยวชาญนาฏศิลป์ไทย วิทยาลัยนาฏศิลป์ ผู้เชี่ยวชาญการจัดทำบทโขน-ละคร และการพากย์โขน เพื่อให้อาจารย์เกษม ทองอร่าม ประพันธ์บทการแสดง

แนวคิดการประพันธ์ทำนองเพลง ผู้วิจัยได้นำรูปแบบการแสดง เข้าปรึกษา อาจารย์วัชรกร บุญเพ็ง อาจารย์ภาควิชาดุริยางคศิลป์ศึกษา คณะศิลปศึกษา เพื่อวางแผนทางการประพันธ์ทำนองเพลงใหม่ทั้งหมด จำนวน 4 เพลง ประพันธ์ทำนองเพลงโดยอาจารย์วัชรกร บุญเพ็ง ดังนี้

1. เพลงร่ำพารินทร์ทำนองเพลงประพันธ์ขึ้นใหม่จากหลักคิดเค้าโครงเพลงร่ำ โดยใช้จินตนาการให้ดูมีอำนาจทรงพลัง ใช้หน้าทับเพลงร่ำ

2. เพลงอินทราสา ทำนองเพลงประพันธ์ขึ้นใหม่จากหลักคิดเค้าโครงเพลงกระบี่ลีลา จากแนวคิดของอาจารย์ศิลป์ ตราโมท ที่ท่านได้ประพันธ์เพลงสิงโต ในการแสดงระบำคเชษฐ์ ใช้หน้าทับเพลงลา

3. เพลงสวาทพระจักรินทร์ ทำนองเพลงประพันธ์ขึ้นใหม่จากจินตนาการของผู้ประพันธ์ โดยนึกถึงความกระซิบคล่องแคล่วของโขนลิง จังหวะจึง กระซิบ ดูสง่างาม ใช้หน้าทับเพลงกราวนอก

4. เพลงกบิลอินทรนุภาพประพันธ์ทำนองเพลงขึ้นใหม่จากหลักคิดของเพลงร่ำในบาทสกุณี นำมาเป็นโครงสร้างใช้หน้าทับเพลงเสมอ

ขั้นตอนที่ 3 การคัดเลือกผู้แสดง

การคัดเลือกนักแสดงนับว่าเป็นส่วนสำคัญของการแสดงหลายๆ เพื่อให้การแสดงสมบูรณ์แบบตามที่ผู้วิจัยสร้างแนวคิดไว้ดังนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดเกณฑ์ในการคัดเลือกนักแสดง นานาฏยประดิษฐ์ ชุด องค์กรคตยง ไว้ดังนี้

1. เพศชาย

2. มีรูปร่างสมส่วน ไม่สูงมาก ไม่เตี้ยมาก และไม่ท้วมจนเกินไป มีช่วงคอพอสมควรเพื่อสวมใส่ยอดแล้วจะได้ดู

สง่าสวยงาม มีความคล่องแคล่วว่องไว คล่องตัว

3. มีทักษะทางด้านการแสดงนาฏศิลป์ไทย โดยเฉพาะทักษะโขนลิงเป็นอย่างดี

4. มีปฏิภาณไหวพริบ มีความจำดี สามารถจดจำทำนองเพลงและบทร้องได้เป็นอย่างดี

นาฏยประดิษฐ์ ชุต องค์กรคตยขยง เป็นการรำเดี่ยววอดฝีมือของโขนลิง ฉะนั้นผู้แสดงก็จำเป็นต้องมีทักษะฝีมือการรำรำโขนลิงที่สวยงามเป็นอันดับแรก ในการสร้างสรรค์การแสดงนาฏยประดิษฐ์ ชุต องค์กรคตยขยง ครั้งนี้ ผู้วิจัยคัดเลือก นายณภัทร มาร์ติน เป็นผู้แสดงแบบ เหมาะสมตามเกณฑ์ที่ผู้วิจัยกำหนดไว้

ภาพที่ 1 ผู้แสดงที่ได้รับการคัดเลือก

ขั้นตอนที่ 4 การออกแบบและประดิษฐ์เครื่องแต่งกาย เครื่องประดับ ศีรษะโขน

การสร้างเครื่องแต่งกายโขน เครื่องประดับ ศีรษะโขน ขึ้นใหม่ อิงตามบทพระราชนิพนธ์ ตามที่ศึกษา และอิงจากภาพวาดองค์ จิตรกรรมฝาผนังวัดพระศรีรัตนศาสดาราม โดยปรึกษาจากผู้เชี่ยวชาญทั้ง 3 ส่วน ได้แก่

เครื่องแต่งกายโขน ปรึกษา คุณเพ็ญศิริ โกมลวณิช นาฏศิลป์ปิ่นอาวโส (พัสดราภรณ์และเครื่องโรง) สำนักการสังคีต กรมศิลปากร ผู้เชี่ยวชาญด้านเครื่องแต่งกายโขน เพื่อวางแผนออกแบบเครื่องแต่งกายโขน ที่อิงตามบทพระราชนิพนธ์ และภาพวาดจิตรกรรมฝาผนังวัดพระศรีรัตนศาสดาราม และลายปักเครื่องโขนที่เกิดขึ้นใหม่

เครื่องประดับโขน ปรึกษา คุณณัฐพงษ์ ยลประเวช เจ้าของกิจการ ต่อบางมดเครื่องประดับ ผู้เชี่ยวชาญด้านเครื่องประดับไทย เพื่อวางแผนออกแบบเครื่องประดับโขน ที่อิงตามบทพระราชนิพนธ์ และภาพวาดจิตรกรรมฝาผนังวัดพระศรีรัตนศาสดา

ศีรษะโขนองค์ ปรึกษา คุณอภิชาติ เกิดเหม็ง ผู้เชี่ยวชาญด้านการสร้างศีรษะโขน เพื่อวางแผนออกแบบศีรษะโขนองค์ ที่อิงตามบทพระราชนิพนธ์ และภาพวาดจิตรกรรมฝาผนังวัดพระศรีรัตนศาสดา

ภาพที่ 2 องค์กรคตยขยง

ขั้นตอนที่ 5 การออกแบบสร้างสรรค์กระบวนการทำรำ

นาฏยประดิษฐ์ ชุต องค์กรคตยง สร้างสรรค์กระบวนการทำรำจากพื้นฐานนาฏศิลป์ไทยโชนลิง ประกอบด้วย การรำตีบทตามคำพากย์และคำร้องเพื่อสื่อความหมายและอารมณ์ การรำตามทำนองเพลงในกระบวนการทำรำเพลงหน้าพาทย์ ซึ่งรูปแบบทำรำสามารถจำแนกได้ดังนี้ 1. กระบวนท่าที่มาจากแม่ท่าโชนลิง 2. กระบวนท่ารำเบ็ดเตล็ดโชนลิง 3. กระบวนท่ารำที่สร้างสรรค์ขึ้นใหม่

ลำดับการแสดงแบ่งเป็น 5 ช่วง ได้แก่ 1. เพลงร่ำพานรินทร์ เปิดตัวนักแสดง 2. พากย์ รำใช้บทตามบทพากย์เป็นการชมเครื่องแต่งกาย 3. เพลงอินทราสา รำใช้บทประกอบคำร้องกล่าวถึงบทบาทสำคัญขององคต 4. เพลงสวาทระจกรินทร์ รำใช้บทประกอบคำร้องกล่าวถึงบทบาทสำคัญขององคต 5. เพลงกบิลอินทรนภาพ การรำประกอบเพลงหน้าพาทย์ หน้าทับเพลงเสมอ

การสร้างสรรค์นาฏยประดิษฐ์ ชุต องค์กรคตยง ได้เกิดการแสดงรำเดี่ยวของโชนลิงชุดใหม่ขึ้น โดยมีการสร้างสรรค์ใหม่ เช่น เครื่องแต่งกายโชน เครื่องประดับโชน ศิระของคต บทการแสดง ทำนองเพลง กระบวนท่ารำที่สร้างสรรค์มีแนวคิดจากพื้นฐานนาฏศิลป์ไทยโชนลิง ประกอบด้วย กระบวนท่าที่มาจากแม่ท่าโชนลิง จำนวน 17 ท่า กระบวนท่ารำเบ็ดเตล็ดโชนลิง 70 ท่า กระบวนท่ารำที่สร้างสรรค์ขึ้นใหม่ จำนวน 41 ท่า ลักษณะกระบวนการทำรำเป็นการรำตีบทตามคำพากย์และคำร้องเพื่อสื่อความหมายและอารมณ์ การรำตามทำนองเพลงในกระบวนการทำรำเพลงหน้าพาทย์ จึงเป็นมิติใหม่ของการแสดงรำเดี่ยวของโชนลิงซึ่งจะเป็นแนวทางในการสร้างสรรค์นาฏยประดิษฐ์ชุดอื่นๆ ได้เป็นอย่างดี

ขั้นตอนที่ 6 นำเสนอผลงานสร้างสรรค์ต่อผู้เชี่ยวชาญและผู้ทรงคุณวุฒิ

การประชุมกลุ่มย่อย (Focus Group) โดยผู้ทรงคุณวุฒิด้านนาฏดุริยางคศิลป์ ทั้งภายในและภายนอกสถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ เพื่อตรวจสอบยืนยันข้อมูลและประเมินคุณภาพผลงานสร้างสรรค์โดยกำหนดเกณฑ์ เป็นผู้ทรงคุณวุฒิเป็นผู้มีประสบการณ์ด้านนาฏดุริยางคศิลป์ไทย ไม่น้อยกว่า 20 ปี จำนวน 9 คน ได้แก่

1. นายประเมษฐ์ บุญยะชัย ศิลปินแห่งชาติ สาขาศิลปะการแสดง (นาฏศิลป์- โชน) พุทธศักราช 2563
2. นายไพฑูรย์ เข้มแข็ง ศิลปินแห่งชาติ สาขาศิลปะการแสดง (นาฏศิลป์ โชน-ละคร) พุทธศักราช 2564
3. นายวิโรจน์ อยู่สวัสดิ์ ผู้เชี่ยวชาญนาฏศิลป์ไทย (โชนลิง) สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์
4. ดร.นิวัฒน์ สุขประเสริฐ ผู้เชี่ยวชาญนาฏศิลป์ไทย (โชนลิง) สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์
5. นายเกษม ทองอร่าม ผู้เชี่ยวชาญนาฏศิลป์ไทย (โชนลิง) วิทยาลัยนาฏศิลป์
6. นายสุรัตน์ เอี่ยมสะอาด อดีตนาฏศิลปินทักษะพิเศษ สำนักการสังคีต กรมศิลปากร
7. นายจำลอง ม่วงท้วม อดีตดุริยางคศิลปินอาวุโส สำนักการสังคีต กรมศิลปากร
8. นายชรรค์ชัย หอมจันทร์ อาจารย์ประจำสาขาวิชานาฏศิลป์และศิลปะการแสดง มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม
9. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธีรภัทร์ ทองน้อม ที่ปรึกษาโครงการวิจัย

ดำเนินการประชุมกลุ่มย่อย (Focus Group) ได้รับการประเมินคุณภาพผลงานในระดับ ดีเด่น

ตารางที่ 1 ผลการประเมินคุณภาพผลงานนาฏยประดิษฐ์ ชุต องค์กรคตยง

ข้อที่	ประเด็นคำถาม	ระดับความคิดเห็น	
		คะแนนเฉลี่ย	ความหมาย
1	แนวคิดการสร้างสร้งงานถ่ายทอดสู่การแสดงได้สมบูรณ์	4.88	ดีเด่น
2	รูปแบบการแสดงมีความแปลกใหม่น่าสนใจ	4.66	ดีเด่น
3	การออกแบบเครื่องแต่งกายมีการสร้างสรรค์ได้ความเหมาะสมกับการแสดง	4.77	ดีเด่น
4	คำพากย์มีความเหมาะสมกับรูปแบบการแสดง	4.77	ดีเด่น
5	บทร้องมีความเหมาะสมกับรูปแบบการแสดง	4.66	ดีเด่น

6	การสร้างสรรค์ทำนองเพลงมีความเหมาะสมกับรูปแบบการแสดง	4.66	ดีเด่น
7	การออกแบบกระบวนท่ารำมีความเหมาะสมกับบุคลิก สรีรา บทบาทของตัวละคร	4.77	ดีเด่น
8	กระบวนท่ารำในการแสดงมีความงดงาม	4.55	ดีเด่น
9	ผู้แสดงสามารถถ่ายทอดลีลากระบวนท่ารำได้เหมาะสมกับการแสดง	4.66	ดีเด่น
10	ระยะเวลาในการแสดงมีความเหมาะสม	5	ดีเด่น
11	ภาพรวมของการแสดงนาฏยประดิษฐ์ ชุด องค์กรยศยง มีความสมบูรณ์และเป็นเอกภาพของแนวคิด	4.77	ดีเด่น
12	การแสดง นาฏยประดิษฐ์ ชุด องค์กรยศยง นี้สามารถนำไปประยุกต์ใช้สำหรับการเรียนการสอนและการแสดงที่เกี่ยวกับการรำเดี่ยวอวดฝีมือของโขนลิงได้	4.88	ดีเด่น
คะแนนรวม		4.75	ดีเด่น

3.ถ่ายทอดนาฏยประดิษฐ์ ชุด องค์กรยศยง

การเผยแพร่การแสดงนาฏยประดิษฐ์ ชุด องค์กรยศยง สู่สาธารณชนและถ่ายทอดสู่หลักสูตรการเรียนการสอนนาฏยประดิษฐ์ ชุด องค์กรยศยง ได้เผยแพร่การแสดงสู่สาธารณชน ดังนี้

ตารางที่ 2 การเผยแพร่การแสดง สู่สาธารณชนและถ่ายทอดสู่หลักสูตรการเรียนการสอน

ลำดับ	การเผยแพร่	รายละเอียด
1	การเผยแพร่การแสดงสู่สาธารณชน	นำเสนอผลงานนาฏศิลป์สร้างสรรค์ระดับชาติ สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ ครั้งที่ 7 The 7 th BPI Presentation of Creative Performing Arts วันที่ 15 ธันวาคม 2566 ณ โรงละครศิลปนาฏดุริยางค์ สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์
		งานจตุรมหาสงกรานต์ Songkran รวมของดีศรีมหาบัณฑิต World best festive destination วันที่ 14 เมษายน 2567 ณ Central World
		งานกาชาด ประจำปี “ทศมราชา 72 พรรษา ถวายพระพร” วันที่ 19 ธันวาคม 2567 ณ สวนลุมพินี
2	การเผยแพร่การแสดงสื่อออนไลน์	เผยแพร่วิดีโอการแสดง นาฏยประดิษฐ์ ชุด องค์กรยศยง จาก การนำเสนอผลงานนาฏศิลป์สร้างสรรค์ระดับชาติ ผ่านทาง YouTube ช่อง คณะศิลปนาฏดุริยางค์ สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ https://www.youtube.com/watch?v=NP6YwSd27t8
3	การถ่ายทอดสู่หลักสูตรการเรียนการสอน	ถ่ายทอดองค์ความรู้ด้านนาฏศิลป์ไทย (โขนลิง) นาฏยประดิษฐ์ ชุด องค์กรยศยง ให้แก่นักศึกษาโขนลิงศิลปศึกษา ภาควิชานาฏศิลป์ศึกษา คณะศิลปศึกษา สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ ปีการศึกษา 2566 วันที่ 3 กุมภาพันธ์ 2567 ณ ห้อง 405 อาคารคณะศิลปศึกษา

	ได้รับการบรรจุ นามุยประดิษฐ์ ชุต องค์กรคตยง หลักสูตร ศึกษาศาสตรบัณฑิต สาขาวิชานาฏศิลป์ศึกษา (4 ปี) หลักสูตร ปรับปรุง (พ.ศ. 2567) คณะศิลปศึกษา สถาบันบัณฑิตพัฒน ศิลป์ รหัสวิชา 301-24004 วิชาทักษะนาฏศิลป์ไทย 4 (โชน ลึง) 3 (0-6-3)
--	--

การแสดงนามุยประดิษฐ์ ชุต องค์กรคตยง เป็นการรำเดี่ยวอวตฝีมือชุตแรกขององค์กร ซึ่งยังไม่เคยปรากฏการแสดงชุตนี้มาก่อนในวงการนาฏศิลป์ไทย เมื่อการแสดงชุตนี้ได้รับการบรรจุลงในหลักสูตรการเรียนการสอน ระดับปริญญาตรีแล้ว นักศึกษาจะได้รับการศึกษาในเรื่องของการรำเดี่ยวอวตฝีมือขององค์กรในเชิงวิชาการงานวิจัย เพื่อเป็นการอนุรักษ์ สืบสาน ต่อยอดการแสดงของโชนลึง เพื่อพัฒนาศิลปวัฒนธรรมให้อยู่คู่ชาติไทยต่อไปในอนาคต

อภิปรายผล

การศึกษาบทบาทขององค์กรจากรวมเรื่องราวเกียรติ พบว่า องค์กรมีบทบาทเป็นทหารเอกของพระรามเคียงคู่กับหนุมาน เป็นน้องชายที่รักกันมาก ทำการรับอาสารับอาวุธศึกสหัสสูร ล่อลวงกลองดวงใจทศกัณฐ์ ช่วยสุครีพผู้เป็นน้าจากการเสียทำให้กุมภกรรณ อาสารับราชการด้วยความซื่อสัตย์ จงรักภักดี รั้งบัลลังก์ปัทมาศน์ ฆ่าเสือเสนายักษ์ ฆ่าพेटรา ฆ่าวายุภักษ์ แก้วปริศนาของกุมภกรรณ สื่อสารขอนางสีดาคืนจากทศกัณฐ์ เป็นเกียกกาย หัวหน้าแห่งกองเสบียง เป็นยกกระบัตร พนังงานรักษาพระอัยการ เป็นกองขัน กองทหารปืนใหญ่ เสร็จศึกสงคราม ได้รับพระราชทานความดีความชอบพระราชทาน มงกุฎกนกนิล สังวาล แก้วโกมินทร์ ต่างหู ดอกไม้ทัดอย่างกษัตริย์ และพระราชทานสมญานามว่า พระยาอินทราภาพ อุปราชเมืองขีดขิน ซึ่งสอดคล้องกับ (กรณีการ โล่กระโทก และคณะ, 2561) ได้ศึกษางานวิจัย เรื่อง บทบาทองค์กร : กรณีศึกษากระบวนการทำเพลงปี่กลอง ผลการศึกษาพบว่า บทบาทองค์กรในวรรณกรรมสมัยกรุงศรีอยุธยา พบว่า องค์กรมีบทบาทฐานะการเป็นทหารที่คอยเชื่อฟังคำสั่งผู้บัญชา บทบาทฐานะการเป็นเพชฌฆาต และบทบาทการเป็นทูต บทบาทองค์กรในวรรณกรรมสมัยกรุงธนบุรีไม่ปรากฏบทบาทที่สำคัญขององค์กร บทบาทองค์กรในวรรณกรรมสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ พบว่า องค์กรมีบทบาทฐานะการเป็นทหารที่คอยเชื่อฟังคำสั่งผู้บัญชา เป็นนักรบผู้กล้าหาญ เป็นผู้ที่มีพละกำลัง บทบาทฐานะการเป็นทูต บทบาทฐานะการเป็นเกียกกาย บทบาทฐานะการเป็นยกกระบัตร บทบาทฐานะการเป็นอุปราช และบทบาทฐานะการเป็นเพชฌฆาต

การศึกษา การสร้างสรรค์นามุยประดิษฐ์ ชุต องค์กรคตยง พบว่า การแสดงรำเดี่ยวของโชนลึงชุดใหม่ขึ้น โดยมีการสร้างสรรค์ใหม่ เช่น เครื่องแต่งกายโชน เครื่องประดับโชน ศิระของคต บทการแสดง ทำนองเพลง กระบวนท่ารำที่สร้างสรรค์มีแนวคิดจากพื้นฐานนาฏศิลป์ไทยโชนลึง ประกอบด้วย กระบวนท่าที่มาจากแม่ท่าโชนลึง จำนวน 17 ท่า กระบวนท่ารำเบ็ดเตล็ดโชนลึง 70 ท่า กระบวนท่ารำที่สร้างสรรค์ขึ้นใหม่ จำนวน 41 ท่า ลักษณะกระบวนท่ารำเป็นการรำติดบตามคำพากย์และคำร้องเพื่อสื่อความหมายและอารมณ์ การรำตามทำนองเพลงในกระบวนท่ารำเพลงหน้าพาทย์ จึงเป็นมิติใหม่ของการแสดงรำเดี่ยวของโชนลึง ซึ่งสอดคล้องกับ (โสฬส มงคลประเสริฐ, 2564) ได้ศึกษางานวิจัย เรื่อง การสร้างสรรค์การแสดงนาฏศิลป์ไทย รำเดี่ยว ชุต ฉุยฉายพระยาอนุชิตจักรกฤษณ์พิพรรธพงศา ผลการศึกษาพบว่า มีแนวคิดการออกแบบการแสดง การประดิษฐ์ท่ารำจากประสบการณ์การแสดงของผู้วิจัยและจากการสัมภาษณ์ศิลปินแห่งชาติและผู้เชี่ยวชาญ ประกอบกับแรงบันดาลใจ โดยใช้ หลักการประดิษฐ์กระบวนท่ารำ 2 ประการ ดังนี้ 1.การรำติดบตามคำร้องเพื่อสื่อความหมายและ อารมณ์ 2.การรำตามทำนองเพลงในกระบวนท่ารำเพลงหน้าพาทย์ โดยใช้พื้นฐานท่ารำแม่ท่าลึง ในการประดิษฐ์ท่ารำสำหรับการแสดงชุตนี้ ลักษณะของกระบวนท่ารำจะแสดงถึงความเข้มแข็ง สง่างาม ของพญาลิงที่เป็นกษัตริย์ ซึ่งสื่อความหมายถึงการชื่นชมความวิจิตรงดงามของเมืองนพบุรี โดยใช้วงปี่พาทย์ไม้แข็งบรรเลงประกอบการแสดง ผู้แสดงจะแต่งกายด้วยชุด ยืนเครื่องลึงสีขาวขลิบแดง สวมศิระโชนลึงชฎายอดชัยตามรูปแบบของการแสดงโชน

การศึกษาการรำเดี่ยวของโชนลึง พบว่า การรำอวตฝีมือเฉพาะโชนลึง ที่บ่งบอกถึงความสวยงามเครื่องแต่งกาย ความขึ้น

ชมจากการแปลงกาย การจะไปเกี่ยวพาริสี การบอกถึงประวัติ บทบาทหน้าที่ของตัวละคร รวมไปถึงลักษณะรูปร่าง เชื้อชาติ อาวุธ ประจำกาย การเดี่ยวโขนลิงปัจจุบันอยู่ในหลักสูตรการเรียนการสอนระดับปริญญาตรี สังกัดสถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ และยังมีรำเดี่ยวเพื่อสร้างสรรค์ในภารกิจสำคัญๆ เช่น เพื่อการศึกษา เพื่อการวิจัย เพื่อทำผลงานเลื่อนวิทยฐานะหรือขอตำแหน่งทางวิชาการ การรำเดี่ยวของโขนลิงในปัจจุบันใช้เพลง ดุยฉาย ชมตลาด ลงสรงโทน เป็นหลัก การแสดงรำเดี่ยวของโขนลิง มีทั้งที่อยู่ในหลักสูตรการเรียนการสอน ใช้เพื่อการศึกษา ใช้เพื่อการวิจัย ใช้เพื่อเป็นผลงานทางวิชาการขอเลื่อนวิทยฐานะ หรือเพื่อใช้ขอตำแหน่งทางวิชาการ การรำเดี่ยวโขนลิงส่วนใหญ่จะใช้เพลงหลักเป็นเพลง ดุยฉาย ชมตลาด ลงสรงโทน ตัวละครโขนลิงที่มีการสร้างสรรค์รำเดี่ยวแล้ว เช่น ชุมชุมดุยฉาย ทำวมาหาชมพูแต่งตัว ดุยฉายพาลี พญาไวยวงศาตามหาสุรเดช สุครีพทรงเครื่อง ดุยฉายหนุมานทรงเครื่อง ดุยฉายหนุมานชมสวน ดุยฉายหนุมานชมอุทยาน พระยาอนุชิตทรงเครื่อง ดุยฉายพระยาอนุชิตจักรกฤษณ์พิพรรธพงศา หนุมานลงสรง ดุยฉายนิลพัท ดุยฉายมัจฉานู ดุยฉายอสุรผัด ดุยฉายบุตรหนุมาน วันยุวิก มัจฉานูทรงเครื่อง ซึ่ง สอดคล้องกับ (ศิลา ผ่องบุรุษ , 2566) ได้ศึกษางานวิจัย เรื่อง แนวคิดการประดิษฐ์รำดุยฉายของตัวลิง ผลการศึกษาพบว่า การรำเดี่ยวดุยฉายของตัวลิงเป็นการรำอวดฝีมือ ด้วยเพลงดุยฉาย เป็นการอวดความงามของเครื่องแต่งกาย การแสดงอารมณ์ความรู้สึกภาคภูมิใจในความงามของเครื่องแต่งกายนั้นๆ หรือการแสดงอารมณ์ความรู้สึกภาคภูมิใจในความงามของการแปลงกายจากตัวละครหนึ่งไปอีกตัวละครหนึ่งได้อย่างสวยงาม หรือแปลงกายได้อย่างแนบเนียน เพื่อที่จะไปเกี่ยวพาริสีตัวละครผู้หญิง เพื่อที่จะไปขึ้นชมธรรมชาติ ทั้งอีกรูปแบบที่ปรากฏนั้นเป็นการเล่าเรื่องราวประวัติตัวละครโดยย่อ รวมไปถึงการบอกลักษณะดังนั้นๆ ว่ามีลักษณะอย่างไร มีรูปพันธุ์ เชื้อชาติ ผิวกาย อาวุธประจำกาย บทบาทสำคัญของตัวละครนั้นๆ ที่ปรากฏในการแสดงโขนเรื่องรามเกียรติ์

ผลจากการวิจัยการสร้างสรรค์ การแสดงนาฏยประดิษฐ์ ชุด องค์ดอยตุง ได้รับการเสนอพิจารณาจากอาจารย์โขนลิงในสังกัดสถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ ผ่านทางภาควิชานาฏศิลป์ศึกษา ให้บรรจุลงในหลักสูตรศึกษาศาสตรบัณฑิต สาขาวิชานาฏศิลป์ศึกษา (4 ปี) หลักสูตรปรับปรุง (พ.ศ. 2567) คณะศิลปศึกษา สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ รหัสวิชา 301-24004 วิชาทักษะนาฏศิลป์ไทย 4 (โขนลิง) 3 (0-6-3) นับได้ว่าเป็นการต่อยอดงานสร้างสรรค์การแสดงสู่การเรียนการสอนระดับปริญญาตรี เพื่อให้นักศึกษาได้ศึกษากระบวนการทำรำเดี่ยวอวดฝีมือของตัวองค์ต่อไป

ข้อเสนอแนะ

1. นาฏยประดิษฐ์ ชุดองค์ดอยตุง เป็นการแสดงสร้างสรรค์แนวอนุรักษ์ แสดงให้เห็นถึงการรำเดี่ยวอวดฝีมือชุดใหม่ของนาฏศิลป์ไทย (โขนลิง) สามารถนำเผยแพร่เป็นการแสดงเอกเทศ หรือเบิกโรงก่อนการแสดงโขน ชุด องค์ดอยตุง ได้
2. ตัวละครโขนลิงยังมีอีกหลายตัว ที่ยังไม่มีการรื้อการรำเดี่ยวขึ้น ผู้สนใจในการศึกษาตัวละครโขนลิงอื่นๆ สามารถนำมาสู่กระบวนการสร้างสรรค์งานนาฏยประดิษฐ์ต่อไปได้ โดยยังคงคำนึงถึงจารีต ธรรมเนียมปฏิบัติของการแสดงนาฏศิลป์ไทยอยู่ เพื่อให้การแสดงโขน มีการ อนุรักษ์ รักษา สืบสาน ต่อยอด พัฒนา และสร้างสรรค์ ให้สมกับที่ จากองค์การเพื่อการศึกษา วิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติหรือยูเนสโก (UNESCO) ประกาศให้ การแสดงโขนในประเทศไทย เป็น “มรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ของมวลมนุษยชาติ”

เอกสารอ้างอิง

- กรรณิการ์ ไส้กระโทก และคณะ. (2561). **บทบาทของคต : กรณีศึกษากระบวนการทำรำเพลงปักกลอง**. (ศิลปนิพนธ์ปริญญาตรีศึกษาศาสตรบัณฑิต) คณะศิลปศึกษา สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์, กรุงเทพมหานคร.
- กาญจนาธรรม เทพนรงค์ และคณะ. (2564). **วิจัย นาฏศิลป์สร้างสรรค์ ชุด ระบายอากาศหามุข**. (รายงานวิจัย) ศูนย์ศิลปวัฒนธรรม สถาบันวิจัยและพัฒนาชายแดนภาคใต้ มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา, ยะลา.
- ธีรภัทร์ ทองน้อม. (2555). **โขน**. กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์.
- ศิลา ผ่องบุรุษ. (2566). **แนวความคิดประดิษฐ์รำถวายของตัวลิง**. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโท ศิลปมหาบัณฑิต) สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์, กรุงเทพมหานคร.
- ส่งเสริมวัฒนธรรม,กรม. (2562). **โขน**. กรุงเทพมหานคร : กรมส่งเสริมวัฒนธรรม.
- สุรพล วิรุฬห์รักษ์. (2547). **หลักการแสดงนาฏศิลป์ปริทรรศน์**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- โสฬส มงคลประเสริฐ. (2564). **งานวิจัย การสร้างสรรค์การแสดงนาฏศิลป์ไทย รำเดี่ยว ชุดถวายพระยาอนุชิตจักรกฤษณ์พิพรรธพงศา**. (บทความวิชาการ) คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี, ปทุมธานี.